

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

meddelat i Stockholm den 10 mars 2011

Mål nr

Ö 4945-09

KLAGANDE

Justitiekanslern
Box 2308
103 17 Stockholm

MOTPARTER

1. T.A.

2. A.D.

3. B.N.

Ombud för 1-3: Advokat L.O. E.

Ställföreträdare för 2 och 3: E.N.

SAKEN

Rättshjälp

Dok.Id 53383

HÖGSTA DOMSTOLEN
Riddarhustorget 8

Postadress
Box 2066
103 12 Stockholm

Telefon 08-561 666 00
Telefax 08-561 666 86
E-post:
hogsta.domstolen@dom.se
www.hogstadamstolen.se

Expeditionstid
08:45-12:00
13:15-15:00

ÖVERKLAGADE AVGÖRANDET

Göta hovrätts beslut 2009-10-15 i mål Ö 1453-09

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Med ändring av hovrätts beslut avslår Högsta domstolen rättshjälpsansökningarna av T.A., A.D. och B.N.

För det biträde som L.O.E. har lämnat T.A. i Högsta domstolen fastställs ersättning enligt rättshjälpslagen till 1 092 kr för arbete. I ersättningen ingår mervärdesskatt med 218 kr.

För det biträde som L.O.E. har lämnat A.D. i Högsta domstolen fastställs ersättning enligt rättshjälpslagen till 1 092 kr för arbete. I ersättningen ingår mervärdesskatt med 218 kr.

För det biträde som L.O.E. har lämnat B.N. i Högsta domstolen fastställs ersättning enligt rättshjälpslagen till 1 092 kr för arbete. I ersättningen ingår mervärdesskatt med 218 kr.

Rättshjälpskostnaderna ska stanna på staten.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

Justitiekanslern har yrkat att Högsta domstolen avslår T. A:s, A.D. och B. N:s ansökningar om rättshjälp.

T.A., A.D. och B.N. har bestritt ändring.

SKÄL

1. T.A., A.D. och B.N. har ansökt om rättshjälp i en rättslig angelägenhet som rör fastställande av faderskap. Frågan är i första hand om det finns hinder mot ett bifall till ansökningarna av det skälet att angelägenheten omfattas av deras mors rättsskyddsförsäkring. Modern har en hemförsäkring med ett rättsskydd till förmån för sökandena, men hon har förklarat att hon inte vill ta rättsskyddsförsäkringen i anspråk. Såvitt kan utläsas ur handlingarna bor alla tre sökandena hos modern, och hon är ställföreträdare för A.D. och B.N., som är underåriga.

2. Av 9 § rättshjälplagen (1996:1619) framgår att rättshjälpen är subsidiär i förhållande till ett rättsskydd. Sålunda får rättshjälp inte beviljas, om den rättssökande har en rättsskyddsförsäkring eller något annat liknande rättsskydd som omfattar angelägenheten (första stycket). Om den rättssökande saknar rättsskydd men med hänsyn till sitt försäkringsskydd i övrigt eller sina ekonomiska och personliga förhållanden borde ha haft ett sådant skydd, får rättshjälp beviljas endast om det finns särskilda skäl med hänsyn till angelägenhetens art och betydelse för den rättssökande (andra stycket).

3. Bestämmelserna i första och andra styckena har alltså utformats på skilda sätt. Avgörande för tillämpligheten av första stycket är om det finns ett rättsskydd som omfattar den aktuella angelägenheten. Skulle så vara fallet, är tanken att rättshjälp aldrig ska få beviljas (prop. 1996/97:9 s. 208). Det har inte lämnats något utrymme för att väga in omständigheter av det slag som ska bedömas enligt den s.k. borde-regel som finns i andra stycket och som gäller då ett rättsskydd saknas. Det ska således vid en tillämpning av första stycket inte göras någon prövning av skälen till att den rättssökande avstår från sitt rättsskydd, och exempelvis har självriskan vid rättsskyddsförsäkringar inte

ansetts hindra att rättshjälpen görs subsidiär (a. prop. s. 95 f., jfr dock vad som i rättsfallet NJA 2007 s. 382 anförs om rimliga krav på rättssökanden; rättsfallet avser emellertid en annan situation än den nu aktuella).

4. Rättshjälp får följaktligen inte beviljas, om den rättssökande rent faktiskt har ett rättsskydd men väljer att inte ta detta i anspråk. Motiven till rättshjälpslagen innehåller inte några särskilda uttalanden om hur 9 § första stycket ska tillämpas, när rättssökanden är underårig och därför inte själv råder över sitt rättsskydd. Av allmänna regler följer att det är åtgärder av den underåriges ställföreträdare som då får betydelse (jfr vad som under förarbetena till försäkringsavtalslagen, 2005:104, sades om betydelsen av förmyndarens agerande, när den berättigade är omyndig, exempelvis i prop. 2003/04:150 s. 367 och s. 448). Att företrädaren låter bli att utnyttja ett faktiskt föreliggande rättsskydd för barnet, innebär sålunda inte att rättsskydd saknas för barnet. Någon grund för att tillämpa andra stycket föreligger då inte.

5. A.D:s och B.N:s ansökningar om rättshjälp ska därför avslås.

6. Beträffande T.A., som fyllt 18 år, har det vid handläggningen av rättshjälpsansökningen inte framkommit annat än att han, i enlighet med vad Justitiekanslern har anfört, själv kunnat ta rättsskyddsförsäkringen i anspråk. Även hans rättshjälpsansökan ska avslås. Det saknas därmed skäl att pröva de andra invändningar som har riktats mot ansökningen.

7. L.O.E. har i Högsta domstolen yrkat biträdesersättning enligt rättshjälpslagen. Hennes yrkande avser dels arbete i hovrätten med att överklaga tingsrättens beslut om att avslå rättshjälpsansökningarna, dels arbete i Högsta domstolen med att svara på Justitiekanslerns överklagande av hovrättens beslut att bifalla ansökningarna. I ett rättshjälpsbiträdes uppdrag

ingår att bevaka huvudmannens intresse i rättshjälpsfrågan (NJA 1983 s. 736). När ett ombud bistår med överklagande av lägre rätts avslag på en rättshjälpsansökan och högre rätt bifaller ansökningen och förordnar ombudet som rättshjälpsbiträde, är han eller hon därför berättigad till ersättning enligt rättshjälpslagen för överklagandet (jfr NJA 2006 s. 453 och NJA 2008 s. 1080). Detta får anses gälla också i den nu aktuella situationen, där hovrätten har bifallit överklagandet men detta beslut sedan ändras av Högsta domstolen. L.O.E. har emellertid inte under handläggningen i hovrätten yrkat eller förbehållit sig rätt till ersättning för sitt arbete. Det saknas därmed förutsättningar för att i Högsta domstolen fastställa ersättning för hennes arbete i hovrätten. Däremot bör ersättning fastställas för hennes arbete i Högsta domstolen, vilket arbete utförts medan rättshjälpsbeslutet alltjämt gällt. Omständigheterna är sådana att det finns särskilda skäl att låta

rättshjälpkostnaderna stanna på staten (36 § rättshjälpslagen).

I avgörandet har deltagit: justitieråden Marianne Lundius, Severin Blomstrand, Kerstin Calissendorff, Gudmund Toijer (referent) och Agneta Bäcklund
Föredragande revisionssekreterare: Ulrika Berg